

HERLEVEN.

Onder dezen titel is door F. J. VAN UILDRIKS een bundel »schetsen» in het licht gegeven (*Haarlem*, H. D. TJEENK WILLINK & ZON), die op eigenaardige en hoogst aantrekkelijke wijze het midden houden tusschen een gewonen beschrijvenden roman en een populair natuurkundig boekje. Naast een »Mooie Meidag» en een »Soirée artistique» worden het »Lelietje der dalen» en de »Rogge en wat er met haar gemaaid werd besproken. De eerste schets, die in den engeren zin »Herleven» getiteld is, behandelt de gevoelens van een herstellende zieke, die met het volle genot van toenemende gezondheid en toenemende krachten, het overgrootte genot vereenigt van op te merken en te waardeeren wat de wereld van insecten en vogels, van bloemen en grassen rondom haar aanbiedt en wat zoo zeer met hare eigene gewaarwordingen en gemoedsaandoeningen harmonieert en sympathiseert.

Kenmerkend voor dit boekje zijn de aanhalingen, die er hier en daar in gevonden worden; en misschien zou ik aan mijne lezers de strekking het gemakkelijkst duidelijk maken, door daarvan hier een aantal op te nemen. Ik moet mij natuurlijk tot enkele beperken.

Wär' ich ein Vögelein,
Bald möcht' ich bei dir sein,
Wenn ich zwei Flüglein hätt',
Flög' ich zu dir.

Maar vogels zijn volstrekt geen zwervende dieren, die zoo nu eens hierheen en dan weer daarheen trekken, waar het een of ander ze bijzonder aantrekt. Zij zijn misschien zelfs aan nog kleinere plekjes gebonden dan hazen en konijnen en allerlei andere viervoeters. Een boeiende beschrijving van waarnemingen over het telkens terugkeeren van individueele vogels aan hetzelfde venster, of onder den zelfden boom, geeft ons een heel ander denkbeeld van hun leven. De zelfde musschen leven altijd in hetzelfde groepje van tuinen en een Amsterdamsche musch kent in 't algemeen van de omstreken der hoofdstad nog veel minder dan de meest ouderwets huisvaste Amsterdammer. Let men op de vogels, dan ziet men er wel eens een, die een veer in den staart verkeerd geplaatst heeft, of een die een vleugel

beschadigd heeft en die men dan daaraan telkens herkent. Of men vangt de diertjes en merkt ze; waarnemingen die in het algemeen zeer tot herhalingen aansporen. Maar de trekvogels dan? Zeer zeker trekken deze over verre streken, sommige soorten hebben bij ons haar zuidelijk, andere haar noordelijk verblijf. Maar in de keus van die verblijfplaatsen, ja zelfs in de keus van den weg, dien zij van de eene naar de andere afeggen, zijn zij al even beperkt als de standvogels. Trouwens iedereen weet dat ooievaars telken jare op hetzelfde nest terugkeeren en dit geldt, zoo al niet voor het nest, dan toch voor den boom of het boschje, ten opzichte van allerlei andere soorten. Ten onrechte koos de dichter dus een vogel voor zijne vergelijking; want de feitelijke toestand wordt veel juister uitgedrukt in de regelen:

Wärst du ein Vögelein
Bliebst du zu Haus!

Wie dit betoog oppervlakkig leest zou allicht tot de gevolgtrekking komen, dat hier de oude poëtische natuurbeschouwing plaats moest maken voor een droog en dor proza. Maar ten onrechte; want het geheele boekje tintelt van een dichterlijke opvatting van het leven rondom ons, een opvatting, die niet nalaten kan op den lezer aanstekelijk te werken. Het geheele betoog heeft juist ten doel aan te toonen, dat bij wat meer kennis der natuur, wat meer vertrouwelyken omgang met het leven van bloemen, vogels en insecten vooral, de heerschende, onjuiste of overdrevene, zoogenaamd poëtische voorstellingen volstrekt onnoodig worden, terwijl de schat van liefelijke en boeiende denkbeelden, ja van verheven voorstellingen en vergelijkingen, bij elke kennismaking aangroeit.

Ook behoeven wij het niet ver te zoeken. Noch de tropische weelderigheid, noch de bloemrijkheid der Alpen, noch de onovertroffen kleurschakeeringen op den bodem van zoovele zeeën zijn noodig, om verschijnselen te leeren kennen, die troostend en verheffend kunnen werken. Vlak rondom ons, in huis en boomgaard, in bosch en heg, is de rijkdom, die ons opbeuren en ons leven vervullen en vroolijken kan. De mieren en de bijen, de bloemen en de insecten die ze bezoeken, nemen daarbij natuurlijk een eerste plaats in, maar zij vormen slechts een klein deel van den overrijken voorraad. Waarom zou men naar verre landen trekken, als de natuur rondom ons zooveel aanbiedt. Evenals de vogels op hun eng omschreven levensplaatsen klaarblijkelijk de stelling huldigen:

»ubi bene, ibi patria,»

evenzoo kan ieder, bij wat meer oplettendheid en wat meer belangstelling, rondom hem een zoo rijke schat van levensuitingen vinden, dat hij al spoedig tot dezelfde gevolgtrekking zal komen en zijn vaderland boven al het andere prijzen.

Heerlijk is de natuur en zoo verscheiden zijn de uitingen van haar leven, dat zij bijna overal en altijd ons allerlei aanbiedt wat met onzen gemoedstoestand overeenkomt en ons troost kan doen vinden in tegenspoed. Overal maant de natuur ons tot krachtsinspanning en tot oefening van den wil, overal wijst zij ons hoe men niet op anderen moet vertrouwen, maar eigen aanleg en neiging goed moet leeren kennen en zooveel mogelijk ontwikkelen en hoe daardoor overal niet alleen vooruitgang, maar ook tevredenheid en levensgenot verkregen worden. Bijna op elke bladzijde van dit in den waren zin levenslustige boekje vindt men zulke voorbeelden uitgewerkt en wie in een van de daar behandelde gemoeds-toestanden verkeert, zal er zeker troost en opbeuring in vinden.

Er bestaat in onze letterkunde en onze kunst nog een te schelle tegenstelling tusschen oude conventioneele voorstellingen en de waardeering van de verschijnselen, zooals zij werkelijk zijn. Wel weet iedereen dat de leeuw een der bangste dieren is, en dat zijn verwaarloosbaarlijk gebrul alleen dient om andere dieren bang te maken, daar hij ze anders niet durft aan te vallen, maar toch geldt de leeuw buiten de natuurstudie nog als het type van koninklijken moed. Hij is een symbool geworden, evenals de adelaar met twee koppen. Voor die enkele gevallen hindert dat ook niet, omdat de terechtwijzing zoo gemakkelijk en zoo bekend is. Maar overigens ware het beter, dat zulke voorstellingen allengs meer met de waarheid overeen gebracht werden. Menigeen meent nu nog, dat daardoor de poëzie van het leven zou verminderen en is daarom, en niet zelden daarom alleen, tegen natuurstudie gekant. Het tegendeel is waar. Hoe meer wij met de natuur omgaan, des te tevredener en vroolijker wordt onze levensopvatting, des te edeler onze denkbeelden en onze bedoelingen. En het boekje van VAN UILDRIKS is een apostel van deze leer, die naar ik hoop en vertrouw menigeen bekeeren zal.

Dat onze letterkunde en onze kunst, door betere waardeering en meerdere kennis der natuur, in hooge mate verrijkt kunnen worden, wie zal het betwijfelen. Ook in dit opzicht kan *Herleven* als een baanbreker worden beschouwd. Wel moet ik erkennen dat menige beschrijving eigenlijk alleen opwekkend werkt op hem of haar, die het

besproken dier of de behandelde plant reeds uit eigen aanschouwing kent. In verband daarmee is het duidelijk, dat vooral zij onder den indruk van het gelezene zullen komen, die reeds een zekere mate van natuurkennis bezitten. Maar het boek zal die kennis voor hen vermeerderen en veredelen en voor anderen een aansporing zijn, om zelve, lezende in het bosch, op te zien van de gedrukte bladeren en te gaan letten op wat vlak rondom vliegt en kruipt en bloeit.

Niet overal is de natuur poëtisch, dat spreekt van zelf. Dit toont ons de schets onder den titel »Men moet toch leven, niet waar?» Hier worden wij binnengeleid in het rijk der roofdieren. De gouden loopkever, dien men hier en daar en niet al te zeldzaam op onze wandelwegen ziet en die steeds voor ons uit schijnt te gaan, is een eerste roofdier in het verhaal; hij voedt zich met wormen en rupsen en allerlei andere kleine, dikwijls weerlooze wezens. Maar de roover viel zelf ten prooi aan de mol, die weer het onderspit moest delven voor een wezeltje, dat hem in zijn gangen opzocht, maar er uitkomende door een uil werd beloerd en opgegeten. De een leeft van den ander, of andersom gezegd, de een strekt den ander tot voedsel. En het mag betwijfeld worden of voor de meeste dieren dit opgegeten worden niet een korter en minder pijnlijke dood is, dan het langzaam sterven op een eenzaam en verlaten plekje, zonder troost en zonder hulp, dat de oude natuurpoëzie hun pleegt toe te schrijven en dat in het lijden, dat bij den mensch zoo dikwijls aan het einde pleegt vooraf te gaan, een diepgaande analogie schijnt te hebben.

Het is in een boek, dat een nieuwen of nog weinig betreden weg inslaat en dat zelf bestemd is om anderen den weg te wijzen, altijd zeer moeilijk om de juiste maat te houden. Nu eens geeft men te veel, dan weer te weinig. De beschrijving van sommige gedeelten mag aan kritische lezers te oppervlakkig toeschijnen, het opnoemen van een vrij groot aantal namen van variëteiten bij de schildering van een bouquet rozen, gaat dieper in de bijzonderheden, dan de poëtische waardeering der rozen bij de meesten eischt. Maar zulke uitersten laten zich bij den tegenwoordigen stand onzer populaire natuurkennis moeilijk vermijden en zoo iemand er toe bijdragen kan, om hier overal den juisten weg te vinden, dan is het zeker de schrijfster van dit boek.

Moge het velen overtuigen van de poëzie der natuur en van de opwekking tot een zuiverder en vroolijker levensopvatting, die wij door de studie der natuur kunnen deelachtig worden. D. V.